

3. TÁRSADALOMFÖLDRAJZI ÉS TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAM

Programvezető: **Dr. Kozma Gábor**, egyetemi docens, az MTA doktora

A program általános célja

A társadalomföldrajz (emberföldrajz) új kihívásainak megfelelő kutatás kialakítása az értékes hagyományok megőrzése mellett. A modern területfejlesztés kutatási irányainak fenntartása és továbbfejlesztése az új kutatási módszerek folyamatos követésével.

A programhoz kapcsolódó kutatási területek: társadalomföldrajz, területfejlesztés, turizmus.

Az eddig elvégzett kutatómunka érvényesülése a programban

A PhD programhoz tartozó oktatók kutatómunkája roppant szerteágazó mind a művelt földrajzi és területfejlesztési részdiszciplínák, mind az arra kiválasztott földrajzi-területi egységek tekintetében. A földrajzi területválasztásra elmondható, hogy - az bár döntően Északkelet-Magyarországra irányul - mégis felöleli Magyarország egészét, de számos tekintetben kiterjed Európára, sőt más kontinensekre is. A tematikus sokféleségben markánsan elkülönül egymástól három vonal. Az egyik - a kor követelményének megfelelő új tartalommal és módszerekkel - a hagyományos társadalom- és gazdaságföldrajzi kutatásokat viszi tovább (népesség- és településföldrajz, faluföldrajz, az életkörülményekkel kapcsolatos vizsgálatok, az ipar területi kapcsolatai, a turizmus területi hatásai), a másik a teljesen új társadalomföldrajzi részdiszciplínák felé nyit (geopolitika, a határokon átnyúló kapcsolatok, munkaerőpiaci vizsgálatok), míg a harmadik a terület- és településfejlesztés tudományos megalapozását szolgálja. A módszereket tekintve mindegyikről elmondható, hogy a hivatalosan gyűjtött statisztikai adatok (pl. Területi Információs Rendszer, céginformációs adatbázisok) használata mellett egyre nagyobb mértékben kerülnek alkalmazásra a társadalomtudományi-szociológiai vizsgálatokból átvett „puha” vizsgálati technikák (kérdőívezés, interjúkészítés stb.). Az elemzésekben egyre nagyobb teret nyernek a térinformatikai és modern adatfeldolgozási módszerek.

A PhD program oktatóinak kutatómunkája részletesen az alábbi területeket öleli fel:

- interetnikus kutatások a Kárpát-medence északkeleti részén;
- az eurorégiók, mint a nemzetközi együttműködés eredményes résztvevői;
- a falusi tér átalakulása a Kárpát-medence északkeleti térségeiben;

- Kelet-Magyarország terület- és településfejlesztését megalapozó kutatások;
- a nemzetközi migráció és a kisebbségek;
- foglalkoztatáspolitikai kérdések Hajdú-Bihar megyében;
- az önkormányzatok marketingpolitikájának vizsgálata Északkelet-Magyarországon;
- a politikai földrajz új irányzatai, Közép-Európa geopolitikai vizsgálata;
- a humán erőforrások helyzete Kelet- és Északkelet-Magyarországon;
- az ipari szerkezetátalakulás területi jellegzetességei;
- napjaink urbanizációjának sajátosságai;
- a társadalmi-gazdasági térformák egyenlőtlenségei;
- a közlekedésföldrajzi és elérhetőségi elemzések;
- a kelet-közép-európai országok külgazdaságának jellemzői,
- a turizmus területi hatásainak a vizsgálata.

A program témacsoportjai

Az 1990-es évektől a PhD program tudományos tevékenysége a következő témák köré csoportosítható.

1. A különböző regionális szintek terület- és településfejlesztési orientáltságú vizsgálatának középpontba állítását hazánk Európai Unióhoz való csatlakozása indokolja. A tanszék oktatói rendszeresen részt vesznek és előadásokat tartanak az Alföld-kongresszusokon. A tanszéki kutatások jelentősen hozzájárultak Északkelet-Magyarország utóbbi évtizedekben megélnkülő gazdasági-társadalmi változásainak dokumentálásához, az elmaradott térségek lehatárolása módszertanának a fejlesztéséhez. A tanszék ilyen jellegű munkájának sikerét jelzi, hogy tagjai részt vettek több megyei területfejlesztési koncepció és program elkészítésében, településfejlesztési koncepciók kidolgozásában, illetve községek várossá válását szolgáló dokumentációs anyagok megírásában.
2. A program feladatának tekinti Debrecennek, az ország második városának, a Tiszántúl regionális központjának sokoldalú és részletes vizsgálatát, az elmúlt évtizedekben végbement változások tudományos igényű elemzését. Az összegyűlt kutatási eredményeket több konferencián ismertettük, és „Tanulmányok Debrecen városföldrajzából” címen három tanulmánykötetben tettük közzé. A tanszék oktatóinak elismertségét jelzi, hogy részt vettek több, Debrecen és tágabb környezetének fejlődését megalapozó dokumentum (pl. Integrált Városfejlesztési Stratégia, Integrált Településfejlesztési Stratégia) kidolgozásában.
3. A határon átnyúló kapcsolatok feltárása és a lehetséges együttműködés módjainak kutatása a tanszék tudományos vizsgálatainak harmadik hangsúlyos területe. Ez magában foglalja mind a közvetlen határ menti kapcsolatokra irányuló figyelmet,

mind azt a célkitűzést, hogy más külföldi egyetemekkel közös kutatási programokat szervezzünk. Tevékenyen részt vettünk több INTERREG projektben, s a jövőben az EU Területi Együttműködés fő prioritásának fontos tudományos bázisává kívánunk válni.

4. Napjaink fejlődésének igen fontos bázisát jelentik a humán erőforrások, és ennek szellemében – együttműködve a Bölcsészettudományi Kar Nevelés- és Művelődéstudományi Intézetével – igen nagy hangsúlyt fektetünk a népesség iskolai végzettségében, és az ezzel szoros összhangban lévő foglalkoztatáspolitikai helyzetében tapasztalható térbeli különbségek feltárására, kiemelt figyelmet fordítva a roma népességre
5. A tanszék tudományos tevékenységének ötödik csomóponti eleme szorosan kapcsolódik a kelet-közép-európai térség 2000 után elindult újraiparosodási folyamatához. Ennek keretében vizsgáljuk a globális értékláncok magyarországi megjelenését, az alvállalkozói rendszer kiépülésének folyamatát, valamint az „Ipar 4.0.” keretében alkalmazott megoldások területi vonzatait.

A programhoz tartozó kurzusok

- Társadalomföldrajzi kutatás módszertana (Teperics Károly)
- Társadalomföldrajzi adatgyűjtés (Teperics Károly)
- Humán erőforrások és területfejlesztés (Teperics Károly)
- Az innovációk földrajzi diffúziója (Kozma Gábor)
- Magyarország bekapcsolódása a migrációba – Migráció (Eke Pálné)
- Kelet-Magyarország társadalmi, gazdasági leszakadása (Molnár Ernő)
- Geopolitika (Radics Zsolt)
- Regionális folyamatok (Kozma Gábor)
- Területi fejlődési egyenlőtlenségek (Pénzes János)
- Városi funkciók területfejlesztési szempontú vizsgálatának módszertana (Dr. Bujdosó Zoltán)
- Bűnözésföldrajz (Dr. Mátyás Szabolcs)
- A határ menti térségek fejlesztésének lehetőségei (Szilágyiné Czimre Klára)